

Nr 228.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående disposition av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna; given Stockholms slott den 10 mars 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, fråga om disposition av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna:

I propositionen nr 248 till 1938 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till avsättning till fond för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 3 miljoner kronor. Vissa vid anmälan av ärendet för Kungl. Maj:t angivna allmänna riktlinjer för medlens användning skulle enligt förslaget vara vägledande för Kungl. Maj:ts förfogande över fondmedlen, intill dess att närmare bestämmelser för fondens disposition blivit utarbetade och av riksdagen fastställda.

I skrivelse den 6 april 1938, nr 179, anmälde riksdagen, att den funnit sig böra bifalla Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag. I anledning av två likalydande, i ämnet väckta motioner uttalade riksdagen, att den icke velat motsätta sig att vid den förestående utredningen motionärernas yrkande om delaktighet för Norrbottens läns landsting i de ifrågasatta stödåtgärderna toges under övervägande, därest och i den omfattning förhållandena därtill kunde föranleda.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande har jag sedermera tillkallat f. d. generaldirektören C. G. O. Malm att såsom sakkunnig inom departementet biträda med utarbetande av förslag till disposition av fondmedlen enligt de direktiv, som innefattades i den av riksdagen godkända propositionen. Den sakkunnige, som besökt Malmberget och Kiruna för överläggningar med representanter för malmkommunerna, har med skrivelse den 20 februari 1939 överlämnat en *promemoria angående dispositionsbestämmelser för fond för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna*.

Över förslaget ha infordrats yttranden av socialstyrelsen, statens arbetslöshetskommission, statskontoret och länsstyrelsen i Norrbottens län.

Den sakkunnige har därefter till mig ingivit en *promemoria* med vissa påminnelser i anledning av remissutlåtandena.

Den sakkunnige har i *promemorian* erinrat om propositionens uttalanden angående syftet med fonden och de allmänna riktlinjerna för medlens användning.

I propositionen anfördes såsom skäl för staten att åtaga sig det ekonomiska ansvaret för vissa direkta hjälpåtgärder vid nedgång i sysselsättningen inom malmkommunerna, att staten såsom hälftendelägare i malmbolaget i viss mån vore ansvarig för produktionspolitiken vid gruvorna. Då det ekonomiska stödet åt kommunerna icke finge ha karaktären av extraordinärt skatteutjämningsbidrag, varemot principiella invändningar kunde riktas, skulle bidraget bindas vid bestämt ändamål, nämligen vissa förbättringar i de sociala hjälpåtgärderna. Vid utformningen av dessa åtgärder skulle iakttagas, att de strängt begränsades till att avse en sådan förbättring i omvårdnaden om de arbetslösa, som staten i arbetsgivarställning hade anledning att främja.

Sakkunnigförslaget har utformats med utgångspunkt från dessa uttalanden. De förordade dispositionsbestämmelserna ha av den sakkunnige givits en summarisk utformning bland annat för att vid framtida tillämpning kunna stå väl samman med de allmänna hjälpåtgärderna, vilka för närvarande ligga under omprövning hos tvenne kommittéer, socialvårdskommittén och 1937 års arbetslöshetssakkunniga.

Förslagets grundlinjer ha av den sakkunnige sammanfattats i följande femton punkter:

1. Fondmedlen få användas, när nedgången i sysselsättningen vid Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolags¹ gruvor på grund av läget på den

¹ I fortsättningen benämnt LKAB.

allmänna marknaden för järnmalm är av sådan omfattning och synes bliva av sådan varaktighet, att hjälpåtgärder medelst fondmedlen äro motiverade.

2. Av fondmedlen må bekostas hjälpåtgärder för sådana inom Jukkasjärvi och Gällivare socknar mantalsskrivna arbetslösa (gruvarbetare och privatanställda), som närmast före iråkad arbetslöshet haft sin väsentliga årsinkomst genom arbete hos LKAB, ävensom bidrag till sådana anställda hos LKAB, vilka arbeta med starkt inskränkt arbetsvecka.

3. Hjälpåtgärderna ha karaktär antingen av med fondmedel drivna allmänna arbeten eller av kontant bidragsverksamhet. Principiellt gives företräde åt arbetslinjen.

4. Fondverksamheten utformas i båda fallen såsom en fristående hjälpverksamhet utan sammanblandning med de allmänna (statliga och statskommunala) arbetslöshetsåtgärderna inom malmkommunerna. Där viss anpassning är erforderlig, sker denna från fondens sida.

Vid prövning av ansökningar från malmkommun om olika arbetslöshetsåtgärder skall sålunda statens arbetslöshetskommission eller motsvarande statliga centralorgan (nedan benämmt AK) bedöma läget med bortseende från fondens hela verksamhet, dock att vid fondföretag anställda arbetslösa betraktas såsom sysselsatta vid arbete i öppna marknaden.

5. *Fondens arbeten* skola i regel drivas i regi av vederbörande malmkommun. Där arbetet såsom färdigställt avser att komma landstinget, visst municipalsamhälle eller annan myndighet till godo, må det utföras i vederbörande myndighets egen regi. Om lämpligt kommunalt organ för drivande av fondarbete i egen regi icke skulle stå till buds, må Kungl. Maj:t kunna uppdraga åt statlig myndighet att omhänderhava ledningen av arbetet under villkor av visst skäligt bidrag från den kommun, för vars räkning arbetet skall färdigställas.

Till fondföretag utgår bidrag i förhållande till antalet därvid fullgjorda dagsverken av arbetslösa gruvarbetare med belopp per dagsverke, som bestämmes av Kungl. Maj:t, samt, därest Kungl. Maj:t finner skäligt, med visst belopp därutöver för verkställda utredningar rörande fondföretaget och för administrationen av arbetet.

Över lönesättningen bestämmer den myndighet, i vars regi arbetet utföres, dock att lönerna vid företaget icke må överstiga öppna marknads löner för arbete av det slag, varom är fråga. Veckoförtjänsterna få ej heller överstiga den genomsnittliga veckoinkomsten för vid gruvorna kvarvarande arbetare. Sistnämnda begränsning gäller dock ej, om dessas arbetsvecka nedsetts till mindre än fyra dagar.

6. Kontantbidragsverksamhet bland totalarbetslösa må förekomma endast, därest Kungl. Maj:t prövat icke lämpligt att vid ifrågavarande tidpunkt igångsätta eller i tillräcklig omfattning driva fondarbeten. Sådan kontantunderstödsverksamhet kan vara av två slag, dels självständig, dels supplementär kontantbidragsverksamhet.

7. *Fondens självständiga kontantbidragsverksamhet* avser främst att bringa hjälp i det tidigare skedet av en depression. Vid ett eventuellt mera permanent behov av kontantunderstöd skall denna del av fondverksamheten i regel ersättas av understödsverksamhet genom AK.

8. Grunderna för fondens självständiga kontantbidragsverksamhet, vilka för varje särskilt fall bestämmas av Kungl. Maj:t, böra utformas i viss anslutning till den dagunderstödsverksamhet, som vid ifrågavarande tidpunkt bedrivs genom AK.

Från fonden må i samband därmed jämväl utgå bidrag till hyreshjälp åt familjeförsörjare, som erhålla kontantbidrag.

Så snart kommun utbetalar dagunderstöd med statsbidrag från AK, skall här nämnd kontantbidragsverksamhet upphöra.

Kommunen äger rätt att till arbetslösa gruvarbetare lämna bidrag av kommunala medel utöver ifrågavarande fondbidrag, dock att Kungl. Maj:t kan föreskriva, att sammanlagda understödet ej må överstiga visst belopp.

Tillika äger kommunen rätt att till andra arbetslösa än gruvarbetare utgiva kontantunderstöd av egna medel intill de belopp, till vilka understöden åt arbetslösa gruvarbetare uppgå.

9. Kungl. Maj:t må, där kommunen med hjälp av statsbidragen till dagunderstöd m. m. från AK svårligen är i stånd att vid långvarig arbetslöshet bereda de arbetslösa en önskvärd dagunderstödsstandard, medgiva, att *supplementära kontantbidrag* av skälig storlek utgå från fonden. Dessa bidrag, beräknade efter antalet arbetslösa gruvarbetare, skola icke bereda gruvarbetarna en högre standard än övriga utan skola av kommunen användas till förbättring av standarden överlag för de understödda arbetslösa.

Statsbidragen från AK skola icke röna någon inverkan av förekomsten av supplementära fondbidrag.

10. Kungl. Maj:t äger medgiva, att till *komplettering av arbetsinkomsterna* för LKAB:s anställda må, sedan arbetstiden vid gruvorna blivit starkt nedsatt, efter av Kungl. Maj:t fastställda grunder utgå bidrag ur fonden, graderade efter familjeförsörjningsbördan.

11. *Kostnader för utbildning och förbättring av yrkesdugligheten* hos arbetslösa gruvarbetare och deras anhöriga må jämväl enligt Kungl. Maj:ts bestämmande bestridas av fondmedel.

12. De av riksdagen anvisade medlen böra ställas till länsstyrelsens i Norrbottens län förfogande att disponeras och utbetalas i enlighet med föreskrifter, som Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelar. Av länsstyrelsen i enlighet härmed lyftade medel skola insättas å statsverkets checkräkning och bokföras såsom s. k. diverse medel.

13. Initiativ till anlitanande av fonden tages av vederbörande kommun. Ansökan, som ställes till Konungen och insändes till socialdepartementet, skall vara åtföljd av utredning om möjliga fondarbeten samt lämna uppgifter till bedömning av om förutsättningarna för fondmedlens användning föreligga. Ärendet bör givas en skyndsam behandling och korta tider utmätas vid erforderliga remisser.

14. Kungl. Maj:ts beslut bör i detalj ange grunderna för användning av beviljat anslag.

Kungl. Maj:t tillsätter en kontrollant, vilken åligger att, förutom utövändet av en allmän kontroll över fondverksamheten, insända månadsrapporter till länsstyrelsen för anslagets successiva utbetalande.

15. I revision av den med fondmedel finansierade verksamheten deltagar såsom statens representant en av länsstyrelsen utsedd revisor.

Länsstyrelsen åligger att årligen till socialdepartementet före viss tid insända en detaljerad redogörelse för användningen av fondmedlen.

Då mera betydande belopp av fondmedel under ett budgetår förbrukats, skall Kungl. Maj:t lämna riksdagen redogörelse härför.

Det framlagda förslaget har i vissa remissyttranden gjorts till föremål för en principiell kritik, som emellertid närmast riktat sig mot den för fondbildningen grundläggande tanken.

Socialstyrelsen har sålunda efter en diskussion om det sätt, varpå LKAB kunde hjälpa sina arbetare vid arbetslöshet, anfört, att ett enskilt företag givetvis kunde ordna hjälp åt sina arbetslösa, som det funne lämpligt. Men

då enligt styrelsens mening här vore fråga om rena statsmedel, måste andra synpunkter anläggas. Enligt den sakkunniges förslag skulle statsmedel användas till upprätthållande i vissa kommuner av en högre standard på arbetslöshetshjälpen än i andra. Styrelsen hade icke kunnat finna, att några skäl kunde anföras till stöd för en dylik åsikt, eller att av handlingarna framginge, att detta varit statsmakternas avsikt, då de beslöto upplägandet av fonden i fråga. Den samhällliga arbetslöshetshjälpen borde enligt styrelsens mening utgå efter samma normer i Jukkasjärvi och Gällivare som inom andra kommuner.

Styrelsen har avstyrkt, att det framlagda förslaget utan en genomgripande överarbetning lades till grund för disposition av fondmedlen.

Statens arbetslöshetskommission har likaledes framhållit, att förslaget innebär ett brott mot principen om de arbetslösa likställighet ifråga om arbetslöshetshjälpen. Enligt grunderna för den allmänna hjälpverksamheten bland arbetslösa skulle hjälpen utmätas åt samtliga individer efter enhetliga normer; variationer i hjälpens art och omfattning finge endast betingas av det individuella hjälpbehovet och den mellan olika orter rådande skillnaden i löneläge på arbetsmarknaden. Arbetslösa från malmkommunerna skulle enligt förslaget erhålla arbetslöshetshjälp enligt liberalare grunder än rikets övriga arbetslösa, oberoende av om dessa tidigare haft anställning i statlig eller enskild tjänst. Detta vore ägnat att skapa prejudikat, vilkas konsekvenser icke kunde överblickas. Även andra kommuner i riket kunde utsättas för särskilt svåra ekonomiska påfrestningar på grund av nedgång i en i orten dominerande industri. Den gynnade ställningen skulle dessutom tillkomma ett arbetslöshets klientel, som under normala förhållanden tillhörde de högst avlönade arbetargrupperna i riket.

Kommissionen har ansett fastställandet av dispositionsbestämmelser böra anstå, till dess att pågående revision av åtminstone hjälpverksamheten för arbetslösa genomförts, och hemställt, att förslaget, som enligt kommissionens mening icke i oförändrat skick borde läggas till grund för disposition av fondmedlen, skulle överlämnas till 1937 års arbetslöshetssakkunniga för att behandlas i samband med utformningen av de framtida riktlinjerna för svensk arbetslöshetspolitik. Medlen kunde utan olägenhet tills vidare stå till Kungl. Maj:ts disposition enligt i propositionen angivna riktlinjer.

Den sakkunnige har i sina påminnelser härtill erinrat, att hans uppdrag endast inneburit att inkomma med förslag till bestämmelser, som kunde föreläggas årets riksdag. Då fondbestämmelserna på grund av ovisshet om de framtida socialhjälpformerna på vissa punkter givits en mera allmän form, hade förutsatts, att Kungl. Maj:t vid tillämpningen skulle, där så erfordrades, komplettera dem med mera preciserade detaljbestämmelser.

En viss utformning av fondåtgärderna kunde antagas snart nog vara behövlig på grund av de osäkra förhållandena vid malmexporten.

Gentemot anmärkningen att förslaget i vissa punkter avveke från de allmänna grunderna för AK:s hjälpverksamhet har den sakkunnige framhållit, att det varit tämligen meningslöst med en fond för malmfältens arbetare, om

dispositionen blint skulle ha följt AK-bestämmelserna. Beslutet om fonden hade motiverats med statens delägaransvar i malmbolaget, och då måste bestämmelserna utformas med hänsyn till de säregna förhållandena vid företaget och vid de i ödemarken isolerat belägna malmfälten. Det vore oriktigt att, som socialstyrelsen gjort, identifiera »fondhjälpen» och »den samhällsliga hjälpen». Även enligt förslaget skulle den samhällsliga hjälpen utgå efter samma normer inom Jukkasjärvi och Gällivare som inom andra kommuner. Så snart denna hjälp i form av dagunderstöd trädde i funktion, skulle fondhjälpen i form av kontantbidrag i regel försvinna.

Beträffande de särskilda punkterna i förslaget må följande anföras.

Punkt 1. Efter en utredning rörande sysselsättnings- och skatteförhållandena inom malmkommunerna under den senaste depressionen har den sakkunnige kommit till resultatet, att några siffermässigt fixerade villkor för fondmedlens användning lämpligen icke kunde uppställas. I bestämmelserna hade därför endast givits en allmän formulering för det läge, i vilket användningen efter Kungl. Maj:ts bedömande må äga rum.

Den sakkunnige har ansett det vara en obetingad förutsättning för fondmedlens användning, att arbetslösheten bland gruvarbetarna nått en viss omfattning. Att använda en siffra å totalarbetslösheten bland gruvarbetarna som mått på sysselsättningsnedgången eller det kommunala hjälpbehovet vore dock icke möjligt på grund av formerna för driftsinskränkning vid LKAB. I stor utsträckning fördelades nämligen arbetstillgången vid gruvorna på ett större antal händer genom allmän nedsättning av arbetstiden per vecka. En adekvat siffermässig bestämning av sysselsättningen kunde då erhållas i antalet dagsverken vid gruvorna per vecka eller månad. Men hjälpbehovet stode icke i entydigt förhållande till en sådan siffra. En sysselsättningsnedgång med exempelvis 30 procent i form av reduktion i arbetsstyrkan skulle betyda ett prononcerat hjälpbehov, medan samma nedgång i form av arbetstidsförkortning icke behövde föranleda hjälp.

Villkorsbestämmelser kunna enligt den sakkunnige lämpligen ej heller anknyta till skattestatistiska data; den försening med vilken dessa data reagerade gjorde dem vanskliga såsom mått på hjälpbehovet särskilt i kommuner, där förskjutningarna i skatteunderlaget vore exceptionellt snabba och starka. Vid den tidpunkt, då en årssiffra för skatteunderlaget kunde erhållas, vore denna föråldrad som mätare av det aktuella inkomstläget i kommunen. Siffran vore desutom missvisande på grund av de kraftiga växlingarna i restantierna.

Samma kritik träffade siffror för arbetslöshetskostnaden per skattekrona. En naken siffra å summan av kommunens årliga arbetslöshetsutgifter vore å andra sidan olämplig att uppställa såsom villkor, då fondens användning därmed gjordes öppet beroende av förhållanden, över vilka kommunen själv hade viss rådgighet.

På denna punkt har icke gjorts någon erinran mot förslaget.

Punkt 2. Den principiella begränsningen av fondhjälpen till personer, som stått i anställningsförhållande till bolaget, har den sakkunnige ansett nödvändig med hänsyn till propositionens krav på en sträng begränsning till sådan förbättring i omvårdnaden, som staten i arbetsgivarställning hade anledning främja. Då förhållandet till arbetsgivaren icke borde ha varit alltför löst, har jämväl det villkoret uppställts, att den anställde haft sin väsentliga årsinkomst från LKAB.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har ansett tillbörligt, att fondåtgärderna utsträcktes till de arbetslösa över huvud taget inom kommunerna, enär befolkningens försörjning i gruvsamhällena och även i övriga delar av socknarna vore ekonomiskt starkt beroende av gruvdriften. Dock vore det enligt länsstyrelsens mening berättigat, att bolagets arbetare i första hand hjälptes.

Punkt 3. Den sakkunnige har givit arbetslinjen ett bestämt företräde framför understödslinjen och uttalat, att fondmedlen skulle, i den mån så vore möjligt, användas till produktiv sysselsättning av arbetslösa. Endast i andra hand skulle medlen få tagas i anspråk för understödsverksamhet. Dock finge man räkna med, att de första åtgärderna vid en inbrytande depression, innan arbeten kommit i gång, måste bli av understödjande karaktär. Och även längre fram torde ett sysselsättande av de arbetslösa gruvarbetarna kunna bereda svårigheter, då tillgången för malmkommunernas del på lämpliga arbeten icke vore särskilt riklig eller representerade alltför betydande belopp. Detta framginge av den sammanställning av arbetsobjekt, som 1936 års utredning angående beredskapsarbeten verkställt.

Socialstyrelsen har ansett principiellt riktigt att använda fondmedlen till bedrivande av arbeten, varvid styrelsen dock även velat framhålla, att tillgången till lämpliga arbetsobjekt utom gruvorna inte vore särskilt riklig. Understödsverksamhet borde däremot icke förekomma i andra former än de för närvarande tillämpade. Efter ett uttalande att de förhållandevis högt avlönade gruvarbetarna borde skaffa sig tillräckligt försäkringsskydd i stället för nu beslutade daghjälsbelopp om 1:50 och 2 kronor, och att LKAB ägde rätt att delta i kostnaderna härför, har styrelsen framhållit, att fondmedel ej borde användas för samma ändamål.

Statens arbetslöshetskommission har icke gjort erinran mot att fondmedel användas till bedrivande av allmänna arbeten. Fondarbetena kunde dock icke enligt kommissionens mening upptaga större delen av antalet under en svårare kris arbetslösa gruvarbetare, även om dylika arbeten såsom föreslagits bedreves i största möjliga omfattning. I fråga om understödslinjen har kommissionen godtagit förslaget om fondens självständiga kontantbidragsverksamhet, men gjort vissa erinringar mot förslaget om supplementära kontantbidrag, dock utan att med dessa uttalanden vilja modifiera sitt principiella avstyrkande av att en grupp arbetslösa skulle sättas i särställning.

Punkt 4. Den sakkunnige har anfört, att om fondåtgärderna till syftet och tiden väsentligen komme att sammanfalla med åtgärder genom AK eller med statsunderstödda beredskapsarbeten, hade den bekvämaste utvägen va-

rit att låta fonden disponeras av AK till olika stödåtgärder, eventuellt delvis även av Kungl. Maj:t till beredskapsarbeten inom malmkommunerna. Den sakkunnige har dock icke funnit det vara någon mening med att bilda en särskild fond för att finansiera AK:s åtgärder i malmkommunerna. AK:s verksamhet borde även där drivas med dess egna anslag och utan sammanblandning med fondmedlen. Förhållandet till de allmänna arbetslöshetsåtgärderna borde regleras så, att fondarbeten liksom beredskapsarbeten drevs oberoende av och parallellt med vilken AK-verksamhet som helst, medan fondens kontantbidragsverksamhet anpassades efter AK:s kontantunderstödsverksamhet.

Socialstyrelsen har icke ansett möjligt för den statliga myndigheten att vid beslut om stödåtgärder inom kommunerna bortse från hjälp genom fonden.

Punkt 5. Efter diskussion om lämpligheten att utforma fondens arbetslinje efter mönster av någon av nuvarande typer för allmänna arbeten har den sakkunnige stannat vid att rekommendera en självständigt utformad arbetslinje. För att icke belasta fonden med kostnader för arbetsledning och mera ingående kontroll har föreslagits, att fondarbetena i regel skola drivas i regi av den myndighet, som erhållit anslag ur fonden. Då skulle endast erfordras övervakning över att arbetet drives på sätt i Kungl. Maj:ts beslut förutsatts och att föreskrivna villkor uppfylldes.

Endast sådana arbetsföretag borde ifrågakomma som färdigställda avsåge att komma malmkommunerna, municipalsamhällena i dessa eller landstinget till del. Om sådana företag icke stode till buds, borde hinder i bestämmelserna dock icke resas mot att utföra arbeten till gagn för staten och vägdistriktet. Vid i övrigt lika förhållanden borde företag, där de omedelbara lönekostnaderna utgjorde en relativt större del av totalkostnaden, givas företräde.

Fondbidraget skulle i princip normeras efter den sysselsättning, som vid företaget bereddades åt arbetslösa gruvarbetare. Det belopp per dagsverke, efter vilket bidraget väsentligen beräknades, skulle Kungl. Maj:t i varje särskilt fall avgöra. Den sakkunnige har ansett sig böra avstå från att i bestämmelserna fixera en övre gräns för detta bidrag med tanke dels på lönenivåns variationer, dels på att fondföretagen icke borde i framtiden komma i sämre ställning i bidragshänseende än alternativa former av allmänna arbeten inom kommunerna. I förhållande till statsbidragen under förra depressionen kunde enligt den sakkunnige en maximigräns icke gärna ha satts lägre än till åtta kronor per dagsverke. Den sakkunnige har emellertid förutsatt, att Kungl. Maj:t skulle fastställa bidraget så, att det icke hindrade de kommunala lönernas anpassning efter ändrade konjunkturförhållanden.

Lönerna vid fondens arbeten har den sakkunnige ansett lämpligen böra bestämmas av företagarekommunen. Lönesättningen har sålunda lämnats oreglerad i bestämmelserna, dock med den begränsningen, att lönerna givetvis icke finge överstiga öppna marknadens löner för det arbete, varom vore fråga, och ej heller arbetsinkomsterna för vid gruvorna kvarvarande arbetare, även om dessa arbetares arbetsvecka nedsatts till fyra dagar per vecka.

Socialstyrelsen har uttalat farhågor för att bestämmelsen om gruvförtjäns-terna såsom övre gräns kunde leda till svårigheter och icke erbjuda en i alla situationer framkomlig väg.

Statens arbetslöshetskommission har med stöd av mångårig erfarenhet velat framhålla, att en verksamhet av här avsett slag måste kontrolleras noggrant och fortlöpande i fall, där endast en ringare del av kostnaderna belöpa å den, i vars regi verksamheten bedrives. Kommissionen har ansett mera detaljerade föreskrifter erforderliga dels i fråga om lönesättningen, där friktioner och svårlösta tvister kunde uppkomma vid tillämpning av de föreslagna bestämmelserna, dels i fråga om urvalet av arbetslösa till å ena sidan fondarbetena och å andra sidan beredskapsarbetena respektive för de arbetslösa mindre förmånlig hjälpverksamhet, dels ock i fråga om eventuell skyldighet för arbetslös som vore anställd vid fondarbete eller eljest understödd av fonden att antaga erbjudet arbete, ävensom påföljderna vid vägran.

Punkterna 6—8. Den sakkunnige har föreslagit, att kontantbidragsverksamhet från fonden skulle kunna förekomma i de fall då det icke vore möjligt att igångsätta eller i tillräcklig omfattning driva fondarbeten. Självständig kontantbidragsverksamhet skulle icke få förekomma samtidigt med annan kontant understödsverksamhet med statsbidrag. Så snart kommun erhållit dagunderstöd genom AK, skulle fondbidragen upphöra att utgå. Den sakkunnige har dock ansett lämpligt att icke utesluta möjligheten för Kungl. Maj:t att i undantagsfall och på särskilda skäl medgiva en annan form av kontanta bidrag från fonden, att utgå såsom tillskott till AK:s dagunderstöd, s. k. supplementära kontantbidrag.

Enligt förslaget skulle Kungl. Maj:t anvisa medel ur fonden till kontantbidragsverksamhet endast för en kortare tidsperiod varje gång. Fondhjälpen skulle enligt den sakkunnige kunna dels komma snabbare i gång, dels göras relativt fördelaktigare än de statsbidrag till dagunderstöd, på vilka kommunen kunde räkna från AK. Vid utgivande av understöden har förutsatts viss individuell behovsprövning, dock något mindre sträng än enligt AK:s direktiv av hänsyn till bidragens karaktär av i viss mån arbetsgivarbidrag.

Fondbidragsverksamheten har ansetts böra handhas av den lokala arbetslöshetskommittén, om sådan finnes.

Storleken av de självständiga kontantbidragen har den sakkunnige ansett sig icke böra siffermässigt fixera i fondbestämmelserna, i syfte att icke hindra en anpassning efter framtida understödsregler. Det borde ligga i Kungl. Maj:ts hand att bestämma fondbidraget till högst de belopp, som de arbetslösa kunde erhålla enligt vid olika tidpunkter gällande allmänna understödsskalor. Till ledning har den sakkunnige angivit beloppen enligt AK:s nuvarande understödsskala:

	Kiruna m:e	Malmberget och Gällivare kyrkostads m:e	Gällivare kommun i övrigt
Man och hustru tillhopa	3.10	2.80	2.20
Ensam person över 18 år	2.10	1.85	1.45
» » 16—17 år	1.25	1.10	0.85
Barn under 16 år	0.85	0.70	0.45
Maximum per dag	5.60	4.80	3.47
» » vecka	33.60	28.80	20.80

Kommunen har förutsatts skola till de arbetslösa gruvarbetarna utbetala minst det belopp, som från fonden mottagits. Om kommunen ville genom egna tillskott höja standarden över fondbidraget skulle från fondens sida icke resas hinder däremot. Kungl. Maj:t borde dock, om så påfordrades av situationen, föreskriva en övre gräns för det sammanlagda kontanta understödet.

Den sakkunnige har ansett det för trivseln inom kommunerna mindre lämpligt, om de arbetslösa gruvarbetarna erhöle en högre understödsstandard än andra arbetslösa inom kommunerna. Då några ålägganden att giva andra arbetslösa samma understöd icke kunde ifrågakomma, men kommunerna sannolikt utan föreskrift skulle giva samtliga lika understöd, om möjlighet därtill funnes, borde kommunen i de av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda fondbestämmelserna givas en befogenhet att besluta om utgivande av motsvarande kontantunderstöd åt övriga arbetslösa, att bestridas av allmänna kommunala medel.

Socialstyrelsen, som avböjt andra än nuvarande understödsformer, har icke kunnat finna anledning till en mindre sträng behovsprövning för gruvarbetare än för exempelvis skogsarbetare med deras väsentligt lägre lönelägen. Ett snabbare igångsättande av fondverksamheten än av utbetalningen av AK-understöd har styrelsen icke ansett sannolikt. I fråga om den föreslagna befogenheten för kommun att av egna medel bereda andra arbetslösa ett med gruvarbetarna lika understöd har styrelsen uttalat, att det icke syntes den möjligt att sålunda meddela undantag från fattigvårdslagens bestämmelser, enligt vilken kommun icke ägde rätt att annat än med stöd av särskild författning utgiva kontantunderstöd i annan form än den fattigvårdslagen föreskreve.

Statens arbetslöshetskommission, vilken som nämnts icke haft något att erinra mot utformningen av den självständiga kontantbidragsverksamheten i och för sig, har, med hänvisning till den raska behandlingen av malmkommunernas ansökningar om dagunderstöd under föregående depression, ansett föga troligt, att Kungl. Maj:ts handläggning av dylikt ärende skulle kunna ske snabbare än kommissionens.

Punkt 9. Som skäl att icke för Kungl. Maj:t utesluta möjligheten att vid relativt långvarig arbetslöshet medgiva supplementära fondbidrag såsom viss hjälp utöver dagunderstöden från AK har den sakkunnige anfört,

att AK:s dagunderstöd ha tillmätts med tanke på försörjning för arbetslösa under en relativt kort period och icke för långtidsfallen. Återhållsamhet borde iakttagas med denna hjälpform, enär den innefattade ett ingrepp i det fungerande AK-systemet. Då svårighet för kommunen att bereda de arbetslösa önskvärd dagunderstödsstandard uppställts som förutsättning för beviljande av bidrag, skulle bidraget ej gå enbart till gruvarbetarna utan kommunen få använda beloppet till förbättring av samtliga understöddas standard. Det supplementära fondbidraget borde emellertid utmätas i relation till antalet arbetslösa gruvarbetare.

För att denna hjälp skulle fylla sitt syfte borde någon nedsättning av statsbidragen från AK i anledning av beslut om dylika fondbidrag icke äga rum. Detta har ansetts böra komma till uttryck i fondbestämmelserna.

Från sina principiella utgångspunkter ha både *socialstyrelsen* och *statens arbetslöshetskommission* avstyrkt de supplementära fondbidragen och uttalat tvivelsmål om möjligheten att genom fondbestämmelse göra undantag från kungörelsen angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet.

Punkt 10. Den sakkunnige har som en tredje hjälpform för fonden upptagit bidrag till korttidsarbetande gruvarbetare. Sådan inkomstfyllnad kunde måhända inte utan vidare anses falla under den omvårdnad om arbetslösa, varom propositionen talat. Men då även anställda med organiserat korttidsarbete kunde ingå bland försäkringsfallen vid gällande arbetslöshetsförsäkring har den sakkunnige ansett propositionens riktlinjer icke hindra en sådan bidragsform. Det egentliga skälet att reflektera därpå vore enligt den sakkunnige, att en dylik anordning kunde tänkas främja inriktningen av LKAB:s sysselsättningspolitik mot en ytterligare utbredning av arbetstillfällena på ett större antal arbetare. Endast med stor försiktighet kunde man dock gå in för sådana bidrag åt korttidsarbetande gruvarbetare. I förhållande till de egentliga arbetslösa hade dessa förmånen av väl avlönat arbete. Efter avvägning av olika på frågan inverkan omständigheter har den sakkunnige funnit rimligt, att bidrag kunde medgivas först sedan arbetsveckan nedgått till tre dagar. Under den senaste krisen hade fattigvården i motsvarande läge fått ingripa och hjälpa familjeförsörjare med ett flertal barn. Antalet korttidsarbetande vore emellertid mycket stort, och även ett blygsamt belopp per arbetare och dag skulle allvarligt minska tillgången på fondmedel för andra nödvändigare ändamål. Den sakkunnige har för den skull ansett, att eventuella bidrag måste graderas efter familjeförsörjningsbördan samt att ungarlar ej borde bli delaktiga därav. Inkomstfyllnadens belopp per arbetsledig dag har av den sakkunnige ansetts böra vid tre dagars arbetsvecka få uppgå till högst hälften av de dagunderstödsbelopp, som enligt gällande understödsskala erhöles för hustru och för barn.

Socialstyrelsen och *statens arbetslöshetskommission* ha båda avstyrkt tanken på komplettering av inkomsterna vid korttidsarbete, *socialstyrelsen* under hänvisning till att gruvarbetarna genom arbetslöshetsförsäkringen kunde bereda sig effektiv arbetslöshets hjälp och kommissionen med motivering att

korttidsarbetande principiellt icke betraktas som arbetslösa och sålunda ej heller ansetts kunna ifrågakomma till arbetslöshetshjälp med bidrag av statsmedel. Kommissionen har hänvisat till ett riksdagens uttalande av år 1921. I fall av behov finge fattigvården inträda.

Punkt 11. Den sakkunnige har föreslagit, att fondmedlen skulle kunna användas jämväl för utbildning och förbättring av arbetskraften, därvid även anhöriga till gruvarbetarna borde kunna bli delaktiga av hjälpen. Om vid gruvorna uppkomme långvariga sysselsättningssvårigheter under en period av arbetslöshet i andra delar av landet, skulle en omskolning av arbetskraften vara särskilt önskvärd.

Häremot har ingen erinran riktats.

Punkterna 12—15 avse fondens förvaltning, formerna för anslags beviljande samt revisionen av fondverksamheten.

Statskontoret har ur budgetteknisk synpunkt icke funnit anledning till erinran mot den föreslagna redovisningen och dispositionen av de anvisade medlen.

Det av vissa motionärer i riksdagen gjorda yrkandet om *delaktighet för Norrbottens läns landsting* i stödåtgärderna, därest och i den omfattning förhållandena därtill kunde föranleda, har varit föremål för den sakkunniges övervägande. Då fondens hjälpåtgärder enligt propositionens riktlinjer skulle begränsas till sådana hjälpåtgärder för arbetslösa, som staten i arbetsgivarställning hade anledning att främja, kunde landstinget enligt den sakkunniges mening bliva delaktigt av fonden endast i den formen, att arbetsföretag till gagn för landstinget utfördes såsom fondarbete. Det måste sålunda vara fråga om företag, som i avsevärd grad sysselsatte arbetslösa gruvarbetare.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har med hänsyn till landstingets ekonomiska svårigheter vid inskränkningar i gruvdriften hemställt, att vidgad möjlighet till hjälp ur fonden måtte medgivas landstinget efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall.

*Departements-
chefen.*

När fjolårets riksdag beslöt avsätta medel till en fond för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna, motiverades detta med att staten såsom hälftendelägare i malmbolaget vore i viss mån ansvarig för produktionspolitiken vid gruvorna. Jag vill även erinra om att medelsanvisningen ansågs böra föranleda en motsvarande uttagning av staten tillkommande vinst i LKAB. Åtgärder finansierade med fondmedel äro under dessa omständigheter tydligen närmast att jämföra med extraordinära arbeten, vilka inom gruvdriftens ram organiseras av malmbolaget i syfte att hålla uppe sysselsättningen, och skilja sig sålunda helt från den socialpolitiskt motiverade allmänna hjälpverksamhet bland arbetslösa, till vilken medel normalt anvisas över allmänna budgeten. Detta förhållande ändras icke av att fondmedlen ansetts böra avsättas över driftbudgeten eller av att de — för undvikande av

en rubbning av rättsförhållandena inom malmbolaget — disponeras för åtgärder utom ramen av den av bolaget bedrivna verksamheten.

Från dessa utgångspunkter kan jag ej dela de invändningar mot nu föreliggande förslag till dispositionsbestämmelser för malmfonden som grunda sig på den uppfattningen, att fondmedlen principiellt äro att likställa med statsmedel disponerade för allmän socialhjälp. Jag vill även erinra om, att kravet på de arbetslösas principiella likställighet vid organisationen av hjälpåtgärder icke ansetts hindra användning av statsmedel till finansiering av beredskapsarbeten.

En definitiv utformning av ifrågavarande bestämmelser är, såsom av den sakkunnige anmärkts, icke möjlig, så länge oklarhet råder om riktlinjerna för den framtida arbetslöshetspolitiken. Emellertid är det önskvärt, att möjlighet redan nu erhålles att disponera fondmedlen i händelse av arbetslöshet. De föreslagna dispositionsbestämmelserna synas mig erbjuda en godtagbar provisorisk utgångspunkt för medelsanvändningen. Jag vill därför förorda att — i avvaktan på ett slutligt ställningstagande, vilket lämpligen kan ske i samband med prövningen av 1937 års arbetslöshetssakkunnigas förslag — riksdagens medgivande inhämtas till disposition av fondmedlen i enlighet med de vid anslagens beviljande angivna allmänna riktlinjerna, sådana dessa utvecklats i sakkunnigförslaget, men med beaktande av under remissförfarandet framkomna synpunkter. Vad som i yttrandena över sakkunnigförslaget anförts på särskilda punkter synes mig sålunda böra tagas under överbäggande, om och när fråga uppkommer om användning av fondmedlen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna avsatta medel tillsvidare måtte få av Kungl. Maj:t disponeras i enlighet med vad jag i det föregående förordat.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

R. Wærneman.